

Linda Bäckman

FD, SLS-forskare
Åbo Akademi
Linda.i.backman@abo.fi

Saara Haapamäki

FD, professor
Åbo Akademi
saara.haapamaki@abo.fi

“Närpesmodellen” ur invandrares perspektiv

Nyckelord: integration, svenska, Närpes

Denna artikel handlar om hur integration i Närpes ter sig ur invandrares perspektiv. Med utgångspunkt i indikatorer för integration som förts fram i tidigare forskning undersöker vi ett intervjumaterial med 23 informanter. Närpes tas ofta upp som ett exempel på särskilt lyckad integration, med bland annat hög sysselsättningsgrad och täta kontakter mellan invandrare och den övriga lokalbefolkningen. I vår analys framstår sysselsättning och ekonomisk trygghet som de viktigaste orsakerna till att informanterna vill stanna i Närpes, men ett missnöje finns bland dem som har en högre utbildningsbakgrund. Informanternas sociala kontakter begränsar sig huvudsakligen till deras familjer och andra från samma ursprungsland, och få av dem umgås med andra Närpesbor. Vad gäller språket är informanternas användning av svenskan begränsad, och de flesta uppger att de inte förstår den lokala dialekten. Språkkurserna är för många den enda kontexten där de använder svenska.

Inledning

Under de senaste åren har kommunen Närpes i södra Österbotten ofta lyfts fram som en förebild för lyckat integrationsarbete. Kommunen har tagit emot kvotflyktingar sedan slutet av 1980-talet och har sedan millennieskiftet haft en kraftig ökning av invandrare på grund av aktiv rekrytering av utländsk arbetskraft för primärnäringar, särskilt växt- och husarbete. År 2016 hade 14,4 % av befolkningen i Närpes så kallad utländsk bakgrund

(personer vars båda föräldrar är födda utomlands) och 13,2 % annat modersmål än svenska eller finska. De största språkgrupperna är bosniska, serbokroatiska, vietnamesiska och ryska. Kommunen har arbetat målmedvetet för att underlätta situationen för invandrare genom informationsförmedling, språkundervisning, dagvård och utbildning, vilket har lett till att man börjat tala om Närpesmodellen som ett exempel på en lyckad integrationsprocess.

När man har diskuterat den så kallade Närpesmodellen, har man, förutom sysselsättningssituationen och det kommunala integrationsstödet, nämnt att invandrarna i Närpes ingår i lokala nätverk, har tät kontakt med lokalbefolkningen och delar samma värderingar. Närpesmodellen har setts som en framgångshistoria som förklaras av att Närpesborna har en särskilt positiv attityd gentemot invandrare och präglas överlag av öppenhet och tolerans. Detta antas bero på att Närpes har en lång emigrationstradition och att de flesta Närpesbor antingen själva har varit emigranter eller har emigranter i släkten. Denna syn har förts fram till exempel av Markku Mattila och Krister Björklund i deras bok om Närpesmodellen men även av myndigheter och politiker som är involverade i integrationsprocesser. Det saknas emellertid systematiska studier av hur invandrarna själva i Närpes har upplevt sin migrationsprocess och huruvida de ser den som ett exempel på lyckad integration. Föreliggande artikel är

ett försök att med utgångspunkt i invandrarernas eget perspektiv komplettera bilden av integrationen i Närpes.

Vårt material består av intervjuer som spelades in på ett av Svenska litteratursällskapet i Finland och Åbo Akademi arrangerat fältarbete i Närpes år 2014. Sammanlagt gjordes 20 inspelade intervjuer på svenska med 23 informanter, varav åtta kommer från Bosnien, tre från Vietnam, tre från Ecuador, två från Litauen, två från Vitryssland, två från Burma, en från Ukraina, en från Makedonien och en från Thailand. De har flyttat till Finland av olika orsaker: på grund av flykt, arbete eller familjeskäl. Bland informanterna finns 13 kvinnor och 10 män, och åldern varierar mellan 17–57 år. Vistelsetiden i Närpes varierar mellan 1 år och 26 år.

När vi diskuterar frågan om integration här, är vi medvetna om att integration som koncept är mångtydigt och att det syftar på en komplex process som omfattar både människor som flyttar in i ett land och det mottagande samhället. I vår analys nedan går vi från några av de indikatorer för integration som förts fram av Alistair Ager och Alison Strang, nämligen sysselsättning, sociala kontakter, språk samt trygghet och stabilitet.

Sysselsättning

Det vanligaste mätinstrumentet med vilket integration utvärderas i Finland är sysselsättningen, och den utgör också en domän som mest har fokuserats inom integrationsforskningen. Den är betydelsefull framför allt för att den påverkar så många andra faktorer som har relevans för integrationen, till exempel ekonomisk oavhängighet samt möjlighet att planera framtiden, knyta kontakter med människor i det mottagande samhället och utveckla sina språkkunskaper.

Vid tidpunkten för våra intervjuer var 13 av de 23 informanterna i arbete. Av alla informanter hade sammanlagt åtta arbetat eller arbetade för närvarande på växthus, och sju informanter antingen arbetade, hade arbetat eller planerade att arbeta inom social- och hälsovården. Därtill var en egenföretagare och en metallarbetare. Av de tio som inte var i sysselsättning var fyra stycken ungdomar som studerade, och av de övriga hade alla utom en bott i Finland mindre än fem år. Av alla informanter hade fyra personer högskolestudier från hemlandet, och två av dessa hade examina som inte erkänns i Finland.

Informanterna i vårt material verkar till stor del vara nöjda med sitt arbete: en regelbunden och tillräcklig lön nämns av många som en orsak att stanna i Närpes och i Finland. Däremot framstår det tydligt att de in-

formanter som har högre utbildning från sitt hemland är mindre nöjda med karriärmöjligheterna i Närpes. Arbetsmarknaden i Närpes är främst riktad på primärnäringar, och det finns ett stort utbud av jobb med låga utbildnings- och språkkrav. Bland de högre utbildade kan man således se en frustration över hur svårt det är att få arbete som motsvarar deras kvalifikationer. Två av informanterna som kommit till Närpes för nästan 20 år sedan reflekterade över hur invandrare mest verkar arbeta i fysiskt krävande jobb med låga utbildningskrav, medan de helt saknas inom vissa synliga yrkesgrupper.

Sociala kontakter

Sociala relationer utgör enligt vissa forskare kärnan av integration och kan vara av olika typer, till exempel kontakter till människor från samma ursprungsland, kontakter till invandrare från andra länder eller kontakter till den övriga lokalbefolkningen.

Våra resultat visar att så gott som alla informanter verkar umgås mest med sina familjer och med personer som kommer från samma land som de själva. Många har flyttat till Närpes med hela sin familj eller med åtminstone några familjemedlemmar. De som går i skola eller spelar fotboll uppger att de umgås med människor från andra länder, och några, men ytterst få, säger att de har vänner från andra länder. Kontakten till finländska närpesbor är näst intill obefintlig. Några säger att de förvisso talar med sina grannar, men på "hej, hur mår du"-nivå. Samma verkar gälla arbetskamrater, och det finns dessutom många informanter (till exempel de som arbetar i växthus) som inte alls har arbetskamrater.

Flera informanter påpekar att det sociala livet i Närpes är väldigt annorlunda än i deras hemländer. De skämtar om hur man med finländare inte kan träffas spontant utan att boka in på förhand, och om hur tomma gatorna i Närpes är. Några säger att det har varit svårt att få vänner för att människor är reserverade. De invandrare som har bott i storstäder i sitt hemland har av förstaeliga skäl svårt att vänja sig vid umgängesformerna på en liten landsbygdsort.

Språk

Förmågan att tala och förstå det mottagande samhällets språk har ibland setts som en förutsättning för att man överhuvudtaget kan bli delaktig i ett samhälle. Vårt material visar att de flesta av informanterna använder svenska i mycket begränsad utsträckning, vilket givetvis hänger samman med att de i

regel inte umgås med lokalbefolkningen och inte heller med invandrare från andra länder. De som jobbar inom primärnäringen och industrin rapporterar att de inte har möjlighet att kommunicera på svenska inom ramen för sitt arbete. För många av informanterna är de svenska språkkurserna det enda sättet att komma i kontakt med språket. Det är dock i huvudsak bara på lektionerna som det talas svenska, medan de flesta umgås med sina landsmän utanför lektionerna.

Den dialekt som talas i Närpes är svårbegriplig även för många finlandssvenskar. Därför förvånar det inte att endast tre informanter anger att de i någon mån förstår Närpesdialekt. Alla dessa tre är sådana som har flyttat till Närpes som barn eller ungdomar och gått i skola där. De vuxna invandrarna anger att de inte förstår Närpesdialekt överhuvudtaget.

Ingen av informanterna säger sig kunna finska bra, men sju informanter säger att de kan lite finska och flera anser att det vore bra att kunna finska. Det finns emellertid endast två informanter som explicit påpekar att det hade varit bättre att ha finska i stället för svenska som integrationspråk.

Samtliga informanter uppger att de i sin vardag mestadels kommunicerar på sitt modersmål. Alla säger också att det är viktigt att förmedla det egna modersmålet och den egna kulturella värdegrunden för barnen. Samtliga informanter uppger att de efter flytten till Finland har bevarat sina egna kulturella och religiösa traditioner samt mattraditionerna från sitt eget hemland.

Trygghet och stabilitet

Trots att informanterna inte umgås i nämnvärd grad med lokalbefolkningen och trots att användningen av svenska är rätt begränsad, ger våra intervjuvar vid handen att majoriteten av informanterna, det vill säga 16 av 23 planerar att stanna i Finland. Av dessa säger sju informanter explicit att de vill stanna just i Närpes. Den främsta enskilda orsaken till viljan att stanna är ekonomisk självständighet/säkerhet. Många uppskattar också att det är tryggt och lugnt. De som inte vill stanna i Närpes nämner som orsaker att det inte finns några möjligheter att studera eller få ett bättre jobb, att det är svårt att få vänner, att Närpesborna inte vill ha kontakt med invandrare och att de känner sig ensamma och isolerade.

Här kan noteras att det hur nöjda informanterna är med sin tillvaro och hur benägna de är att stanna kvar i Närpes förefaller ha ett visst samband med deras utbildningsnivå. Mest nöjda är de som är lågutbildade och som har kommit till Närpes uttryckligen för att

de inte har haft jobb eller haft så lågbetalda jobb i sitt forna hemland att det inte har varit möjligt att leva ett normalt liv. Minst nöjda är de (få) som har högre utbildning och som inte har möjlighet att få arbete som motsvarar deras kvalifikationer utan är tvungna att arbeta i lågstatusyrken. Däremot kunde vi inte se sådana skillnader i informanternas uppfattning om trygghet och stabilitet samt deras vilja att stanna kvar som skulle ha ett samband med huruvida de är flyktingar eller arbetskraftsinvandrare, hur länge de har vistats i Närpes, av vilket kön de är, från vilket land de kommer eller hurdana svenskkunskaper de har.

Diskussion

Mot bakgrund av de resultat vi har redovisat ovan kan vi konstatera att den bild som lagts fram av bland annat Mattila och Björklund om tät kontakt mellan invandrarna och lokalbefolkningen i Närpes inte bekräftas av vårt material. Men våra resultat visar också att invandrare kan känna sig hemma i ett nytt land om de har tillräckliga ekonomiska förutsättningar samt kan umgås med sin familj och sina landsmän. Våra informanternas berättelser om umgänget, eller bristen på umgänge, kunde tänkas återspegla vanligt socialt liv på en landsbygdsort, där många främst umgås med sina familjer. Resultatet väcker därmed frågor kring vad integration egentligen innebär, och vem som avgör när den lyckats.

Antalet informanter i vår undersökning är litet, och det är endast invandrarnas perspektiv som kommer till uttryck i vårt material. Vi vill understryka att det behövs mer forskning om såväl invandrarnas egna upplevelser av sin integration i Närpes som lokalbefolkningens upplevelser av och attityder till integration och invandring.

Källor

- Ager, Alistair & Alison Strang (2008). Understanding Integration: A Conceptual Framework. *Journal of Refugee Studies* 21 (2), 166–191.
- Ager, Alistair & Alison Strang (2010). Refugee Integration: Emerging Trends and Remaining Agendas. *Journal of Refugee Studies* 23 (4), 589–607.
- Mattila, Markku & Krister Björklund (2013). *Tomatit ja teollisuus ja monikulttuurisuus. Närpiön malli maahanmuuttajien kotouttamisessa*. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.
- Niemistö, Elina & Anne Elhaima (2013). Tomatit ja Närpiö tunnetaan myös maahanmuuttajistaan. yle.fi/uutiset/3-6569077. Hämtat 2.11.2018.